

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמוד
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

חיישנים אלקטרוניים בשבת

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמודם
"תוספי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

301

דיני חיישנים אלקטרוניים בשבת - א' | בלק תשפ"ג

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

מלאכות הכרוכים בהדלקת השמל בשבת

עולם של חיישנים [Sensors]

חיישנים בכל מקום

א. היום בעולם המתקדם בקדמת הטכנולוגיה, כמעט ואין אפשרות להסתובב ברחובות ובמקומות ציבורים מבלי לעבור ליד חיישנים וסנסורים [sensors] למיניהם המפעילים מוצרים חשמליים [עלעקטרי"ק - electric] כגון אורות, מצלמות, דלתות נפתחות וכדומה, וקיימים גם לוויינים [satellites] שמצלמים תזוזת בני אדם בעולם בכל עת, וכל זה מהווה בעיה בשבת, לכן מצאנו צורך להעלות את הבעיות ולהציע היתרים ופתרונות כדי שלא לעבור על איסורי שבת ח"ו.

ב. דירות נופש בחו"ל. הבעיה גם נוגעת בהרבה דירות נופש בחו"ל ובאירופה השייכים לגוים הבונים בתיהם עם כל הפטנטים החדשים בחיישנים שונים, ובתקופת החופש משכירים דירותיהם ליהודים, ומהווים בעיה לגבי שהייה בדירתם בשבת.

ג. בתי מלון. כמו כן הדבר מצוי בבתי מלון ובבתי חולים ברחבי העולם המופעלים ע"י חיישנים בכל מקום דבר המקשה על שומר תורה ומצוות לשהות במקומות אלו.

מהות החשמל

ד. לפני שניגשים להלכות אלו, וכהקדמה לכל ההלכות שנביא בגליון הנוכחי ובגליונות הבאים אחריו, צריכים אנו להבין קצת יסודי איסור מלאכת שבת המורכבים בהפעלת מוצרי ומכשירי חשמל. עצם כח החשמל אינו מוגדר כאש ממש אלא דבר שמוציא מן הכח אל הפועל כח האנרגיה הטמון בבריאה, ובמשך הזמן מצאו המדענים דרכים לייצור חשמל, ע"מ להעביר חשמל ממקום למקום, וליצור זרם חשמל שיכול להפעיל כל מיני מכשירים כשמובילים כח החשמל אליהם דרך חוטים וכדומה.

ה. שני סוגי מוצרי חשמל. בעיקר יש שני סוגי מוצרי חשמל. ישנם מוצרי חשמל שקשורים לאש, כגון אם מזרימים חשמל דרך גוף חימום [heating element] אז זה מייצר סוג של אש המתחמם עד שנעשית המתכת כאש ממש, וכן כשמעבירים חשמל דרך חוט דק מתכת, החוט הדק מתחמם כאש ומפיק אור ע"י האש דוגמת מנורות הישנות [old type light bulbs] שהפיקו אור, ולאפוקי מנורות לדים שאינן מתחממות ואינן מוגדרות כאש.

ו. וישנם מוצרי חשמל שאינם קשורים לאש אלא החשמל גורם להפעיל כוחות בכמה מיני דרכים, כגון מנוע מסתובב, גלי קול, גלי אור וכדומה, ודנו הפוסקים באלו מלאכות הם כרוכות כשמדליקים אותן בשבת וכמו שיבואר (ש"ת אחיעזר ח"ג סי' ס', ש"ת מהרש"ם ח"ב סי' רמ"ו, ש"ת חלקת יעקב ח"א סי' ע"א והלאה, ש"ת מנחת יצחק ח"ג סי' ל"ט, ש"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט').

ז. צריכת החשמל מ'חברת החשמל' בארץ ישראל. ויש לציין שאין אנו דנים כאן על השתמשות בחשמל בשבת בארץ ישראל כלל, שכבר דנו הפוסקים משום איסורי שבת הכרוכים בהשתמשות ע"י חילול שבת הנעשים בתחנות הכוח ע"י נכרים ולפעמים גם ע"י יהודים, או משום ענין חשש חילול השם הכללי הכרוך בו, שמשום כן יש הרבה יראי שמים ובעלי נפש שלא משתמשים בחשמל בשבת בא"י המיוצר ע"י 'חברת החשמל', ומסתפקים בצריכת החשמל המיוצר ע"י גנרטור מקומי, מצברים, לוקסים פרפין וכדומה [כמו שהנהיג החזו"א].

מוצרי חשמל שמתחממים עם גוף חימום

ח. כשאדם מדליק מוצר חשמלי שעל ידו נוצרים ניצוצות לוחטים שבכוחם לשרוף, או אש לוחטת, בין נסתרת ובין מגולה, לדברי הכל עוברים על איסור דאורייתא ד'מבעיר' [בנוסף למלאכות המוזכרות להלן] כי סוף כל סוף עשה הבערה בשבת, ואין נפ"מ אם הבעיר אש ממש או שהבעיר משהו שמוגדר כאש ע"י כח החשמל (ש"ת אחיעזר שם, ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' י"ט).

ט. כיבוי החשמל. במוצרים אלו שגורמים אש ועוברים עליהם משום מבעיר, גם בכיבויים עוברים משום 'מכבה' על אף שאינו מכבה את האש אלא מפסיק את זרם החשמל המתחדש בכל רגע מלהגיע ליעדו (ש"ת מנחת שלמה ח"א סי' י"ב).

מוצרי חשמל שאינם קשורים לאש

י. ישנם עוד סוג מוצרי חשמל שאינם קשורים לאש ואינם עושים תוצאה של להט היכול לשרוף, אלא הם מקבלים את כח החשמל להפעיל מכונות ולסובב את הגלגלים על ידי כח המגנט, וכן מפעילים לפעמים מיני מנורות אשר אין בהם מתכת מתלהטת באש אלא מופעלות בשיתוף עם גזים מיוחדים כגון מנורת פלורוסנט או מנורת לדים שאינם מתחממים כלל, או כגון מזגן קירור. בסוג מוצרי חשמל אלו, הסכימו כל הפוסקים שאיסורם בשבת אינו משום הבערה בשבת שאין כאן אש, אלא משום בונה או מתקן מנא, אלא שנחלקו הפוסקים האם עוברים על איסור דאורייתא או איסור דרבנן.

יא. בונה מן התורה. ישנם פוסקים הסוברים שעוברים בהדלקת מכשירים אלו בשבת משום איסור בונה ומכה בפטיש מן התורה כיון שמעמידו על תכונתו לזרום את זרם החשמל בתמידות, דהיינו שהמכשיר בלי כח החשמל בתוכו אין לו שום תועלת בהיותו כלי מגושם, ורק כשמביא אליו כח חשמל ע"י הדלקתו עם סגירת מעגל חשמלי הרי הוא מתחיל להיות כלי עם קיום תכליתו (חזו"א סי' נ' סק"ט).

יב. ואע"פ שאין החשמל תקוע בו לאורך זמן אלא לשעה עד שמכבה את המכשיר ובוה לא היה צריך להיות אסור משום בונה מן התורה, מ"מ בלי החשמל נחשב הכלי כאינו וכל עיקרו ותכליתו הוא ע"י השימוש המיוחד לו וההפסקה אינה אלא מכאן ולהבא (מכתב החזו"א, הובא בש"ת מנחת שלמה ח"א סי' א').

יג. וכשנוקטים שיש בהדלקת חשמל משום בונה אזי יש גם בכיבוי משום סותר, אבל אם יש בהדלקתו משום מכה בפטיש, אזי אין בכיבוי משום מלאכה.

יד. מדרבנן. אמנם רוב הפוסקים נוקטים שאין זוה איסור בונה מן התורה, שהרי הוא לא עושה שום מעשה בגוף המכשיר לפי שיש עליו שם כלי כבר ע"י גמר מלאכה גם קודם שהופעל, וכשמביאים חשמל לכלי, אין זה אלא כח השתמשות בכלי כמו שמביא מים לצינור להזרימם ממקום למקום, כי לא נתחדש שום דבר בכלי עצמו, וגם בחוטים המגושמים לא נתחדש בהם שום דבר אלא כח הבלתי נראה הזורם דרכם, והתיקון במה שיש בהפעלתו כח לפעול ע"י החשמל, אין זה אלא זמני כל זמן שהחשמל זורם בו (הגרש"א, ש"ת מנחת שלמה שם בחילופי מכתבים עם החזו"א, ש"ת אבן ישראל ח"ט סי' כ"ב).

טו. לכן ס"ל לרוב פוסקים שאין בהדלקת חשמל כשאין בו משום הבערה אלא איסור דרבנן (פוסקים הנ"ל, ש"ת מנחת יצחק ח"א סי' כ', ח"ב סי' ט"ז, ח"ג סי' כ"ג, ח"ח סי' כ"ו).

טו. ומ"מ ישנם פוסקים שעכ"פ חוששים להנך דס"ל שהוא איסור מן התורה כדעת החזו"א (עי' שו"ת אג"מ ח"ד סי' פ"ד, שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' ק"ז, ח"ג סי' כ' וסי' ע"ז).

יז. **משום מוליד**. ישנם פוסקים הנוקטים דיש לאסור סגירת מעגל חשמלי משום איסור מוליד משום שמוליד כח חשמל בחוטים והרי זה אסור מדרבנן דומיא דמוליד ריח (שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב במפתחות לסי' לא).

שינוי כמות זרימת חשמל במכשיר

יח. עוד דנו הפוסקים במכשיר שכבר זורם בו כח החשמל והאדם מחזק את כמות זרימת חשמל במכשיר או מחליש כוחו, מה דינו לגבי איסור שבת.

יט. **השפעתו על צריכת החשמל בתחנת כוח [power-station]**. כשאדם מגביר או מחליש את כוח זרם החשמל במכשיר, אין אנו צריכים לדאוג על גרימת תוספת חשמל בתחנת החשמל במקום שמייצרים את החשמל, ולחשוש שאולי על ידו צריכים להוסיף דלק או פחם לכבשן המזין את הטורבינות, שהרי מעט חשמל שנגרם על ידו במקסימום כמה מאות וואט [watt] אינו משפיע כלל על התחנות הכוח שצריכת החשמל ושינויו ממדת לפי מנה וואט [megawatt] שהוא מיליון וואט, ויתכן שבכל רגע גם נכבים מכשירים במקומות אחרים הממטע צריכת החשמל, ולכן אין מעשיו בהכרח משפיעים כלל על תחנת הכוח, ואין בפעולתו אלא גרמא רחוק ממעשיו (אות כ"ז) ואין כוונתו לזה כלל אלא עוסק בשימוש המכשיר שליטו, והוי דבר שאינו מתכווין בלי פסיק רישא ומותר (הגרש"א, שש"כ פכ"ג הע' קל"ז, ארחות שבת פכ"ו הע' נ"ז).

כ. **השפעתו על המכשיר העומד לפניו**. כשאדם גורם להגברת צריכת החשמל ממכשיר שלפניו ונוצר שינוי משמעותי מכוח פעולתו המשמעותית, דנו הפוסקים באיזה איסור עוברים בשבת.

כא. **מכשיר הקשור לאש**. ובמכשיר הקשור לאש (לעיל אות ח) פשוט הוא שעוברים בשינוי עוצמת החשמל משום מבעיר ומכבה.

כב. **מכשיר שאינו קשור לאש**. במכשיר שאינו קשור לאש, להפוסקים שעוברים בסגירת מעגל חשמל בשבת משום בונה או מכה בפטיש מן התורה (לעיל אות י"א), לכאורה לא היו עוברים על שינוי צריכת החשמל במכשיר שהרי אין בזה משום בונה או סותר, [ומ"מ מציינו שהחזו"א בעצמו אסר השתמשות במוצר חשמל הגורם שינוי בעוצם הזרם לגבי מכשיר שמיעה (ארחות רבינו ח"א עמ' קמ"ו, שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' ט"ז אות ט"ז ואילך)].

כג. ולהפוסקים שאין בו משום בונה ומכה בפטיש מן התורה (לעיל אות י"ד), מ"מ דנו הפוסקים שאולי יש בזה משום מוליד (לעיל אות י"ז) שהרי ע"י מעשיו בשינוי זרימת החשמל הוא מוליד כח חדש להפעיל את המכשיר בתכונתו (שו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' כ"א), ויש ששללו חשש איסור מוליד בזה (הגרש"א בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט').

כד. ויש שדנו בו משום כמה מיני איסורי דרבנן כגון איסור 'אוושא מילתא', או חשש תיקון מנא בדברים שקלוקלם שכיחים, או משום 'לזול שבת' (עי' שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' ע"א ואילך, שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' ל"ח).

הפעלת מכשירי חשמל ע"י עין אלקטרונית

מעשה או גרמא

כה. **הזורה ורוח מסייעתו**. בגמ' (ב"ק דף ס' ע"א) מבואר שהזורה גרעיני חיטה ורוח מסייעתו חייב משום שבת אף שהרוח עשתה את עיקר המלאכה ומלאכתו טפל, משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכיון שדרך מלאכת הזרייה להעשות ע"י תחבולה של שיתוף כח הרוח עם מעשהו, לכן לענין מלאכת שבת הרי זה כאילו האדם עצמו עשה את המלאכה.

כו. **עין אלקטרונית**. מכח הדין הנ"ל הבינו הפוסקים שמערכת המופעלת ע"י עין אלקטרונית כגון פתיחת דלת כשהוא מתקרב אליה, או הדלקת מנורה כשעובר ליד החיישן, או על ידי גלאים מסוגים שונים, אע"פ שהאדם אינו עושה פעולה בידיים להדליק החשמל עם כפתור הדלקה, מ"מ כשמתכוון להפעילו עם הזזת גופו בקרבת החיישן והוא צריך לכך, הרי הן נידונות כמופעלות בידיים או על ידי אדם הגורם להפעלתן דכיון שדרך הפעלתן של המערכות האלה הוא ע"י העין האלקטרונית, נידון הדבר כמעשה בידיים לענין שבת, אף באופן שמבחינת דרך הפעלת המערכת אין זו אלא גרמא (ארחות שבת פכ"ו אות כ"ה).

חוקי היים

המעשה צריך להתייחס אליו

כז. כלל גדול בדינים אלו, שמעשה ההדלקה צריך להתייחס אליו כמעשהו ובכוונתו. ולכן אם הדבר שנדלק מחמתו הוא בריחוק מקום ממנו ואין לו שום כוונה להדליקו אלא שלמעשה הוא נדלק ואין כאן תועלת המיוחסת אליו כלל, אין זו מלאכת מחשבת, ולא אסרה התורה פעולתו, כל שכן היכן שאינו יודע בבירור שתזוזתו תגרום איזו פעולה שתגרום להזרמת חשמל (פוסקי זמנינו).

כח. **לוויין [satellite]**. לכן כשאדם הולך ברחוב, מאד יתכן שתזוזתו נקלטת באיזה לוויין הנמצא בחלל או שיש איזו מצלמה ברחוב העיר שמצלמת את תזוזתו ממרחק רב [לגבי מצלמות פרטיות במעגל סגור המשרתים את האדם ע"י גליון הבא בעזה"ש], אבל מאחר שאין לו שום תועלת בזה, והוא ממרחק מקום עד שאין תזוזת גופו מתייחס ישירות לפעולת המכשיר, אין זה נקרא מעשיו לחייב עליו משום שבת (הגר"ש"א, הגר"ש וואזנר, הגר"ש קרליץ ועוד פוסקי דורנו).

דלת הנפתחת ע"י עין אלקטרונית

כט. כשיש דלת הנפתחת ע"י עין אלקטרונית כגון בכניסה לבית מלון או לבית חולים, אין להתקרב אל הדלת משום שבוה הוא כמחבר את המעגל החשמלי בידיים ומפעיל את המנוע הפותח את הדלת והמעשה מתייחס אליו.

ל. **נפתח ע"י נכרי**. אם נכרי התקרב לדלת והדלת נפתחה, מותר להיכנס בפתח אחריו כל זמן שהדלת פתוחה, ורק ישתדל להקדים הנכרי או ללכת יחד איתו בבת אחת אבל לא לאחוריו כדי שלא תתעכב סגירת הדלת בגללו ונמצא שמפעיל את קוצב הזמן העתידי לסגור את הדלת לאחר כמה שניות, ומ"מ אם הדבר אינו אפשרי, מותר ללכת גם אחרי הנכרי ולא צריך לחשוש למה שנגרם על ידו בעוזבו את המקום, והטעם משום שאין לו צורך בסגירת הדלת ואינו מתכוין לה כלל, שהרי אין לו ענין כבר לגבי סגירת הדלת ונחשב שמעשה הסגירה כבר אינו מתייחס אליו (כמבואר לעיל אות כ"ז).

לא. **נפתח ע"י קטן**. אם קטן התקרב לדלת והיא נפתחה ולא עשה זאת עבור הגדול, מותר להיכנס בפתח, והטעם משום שאין איסור מעשה שבת בטקן שעשה מלאכה לצורך עצמו (ארחות שבת פכ"ו אות כ"ז).

לב. **נפתח ע"י צוות רפואי**. אם איש צוות רפואי שצריכים לו בתוך המחלקה לחולים שיש בהם סכנה נכנס בדלת של בית חולים, מותר להיכנס מיד אחריו שהרי נכנס בהיתר (ס).

לג. **נפתח ע"י מחלל שבת**. אם ישראל מחלל שבת ל"ע נכנס לדלת כזו, נחלקו הפוסקים אם מותר להיכנס בפתח או שיש בו משום מעשה שבת. יש שהתירו משום שאין האדם נהנה באופן חיובי ממעשה העבירה של פתיחת הדלת, לפי שלא היה זה אלא סילוק הדלת המונעת מלעבור, וכניסתו לחדר אינו אלא הנאת תוצאה, ואינו דומה למלאכה כגון בישול שנהנה מעצם המלאכה כגון אכילת האוכל המבושל שנעשה ע"י מעשה שבת (הגר"ש"א, ספר מלכים אומנין עמ' תקכ"ה).

לד. ויש פוסקים האוסרים גם תוצאות צדדיות ממעשה מלאכה הנעשית באיסור, ואסרו להיכנס אחרי מחלל שבת לחדר (שו"ת אג"מ או"ח ח"ב סי' ע"א, הגרש"א שש"כ פ"י הע' מ"ד).

לה. **נפתח על ידו בטעות**. אם תוך כדי הילוכו נפתחה הדלת בטעות בלי שום כוונה, יש להתיר שהוא יכנס בפתח, משום שכמה פוסקים מתירים כשנפתח ע"י ישראל משום שאין ההנאה נובע ממעשה העבירה ישירות (כ"ל אות ל"ג), ובצירוף סברת הפוסקים שאין קנס של מעשה שבת ב'מתעסק' (פ"מ סי' ש"ח משב"ז סק"ב), כל שכן שכשהאדם הולך לפי תומו בלי שום מעשה כלל ואינו מודע כלל שהוא עושה מלאכה, שיתכן שנחשב פחות מהגדרת 'מתעסק' (הגר"ש אויערבאך, ארחות שבת פכ"ו הע' ל"ח).

גליון הבא: חיישנים להדקלת אור, מצלמות אבטחה ועוד

"בודא עולם בקנין השלם זה הבנין"
גליון זה נתרם ע"י ידידנו הרח"ו רבי **משה רוקח** שליט"א מחשובי מרביצי תורה נ"י לונדון לרגל הכנסת בנו הבכור הבחור החשוב **יצחק מנחם** נ"י לחופה בשנת"מ ע"ג בת הרה"ח ר' **שלמה שפרא** לונדון

גליון זה נתרם לע"י הרה"ח ר' **מרדכי יהודה בליינר** זצ"ל הי"ד מחשובי עיר זענטא נרצח ע"י הנאצים ימ"ש בשנות הונג י' תמוז

לע"י האשה החשובה מרת **גיטל רות סמוס** ע"ה אשת ר' שמשון סמוס לונדון הי"ו בת הרה"ח ר' יהושע העשיל זאננעשיין ז"ל נפטרה ח' תמוז תשפ"ג **כוס תנחומין לכל המשפחה הנכבדה**

גליון זה נתרם ע"י ידידנו הרב ר' **משה לאבענשטיין** סופר סת"ם - ירושלים לרגל הולדת בתו שתי' קידושא רבה יתקיים בשבת קודש פ' בלק בביתו רח' עזרת תורה 33 משעה 11:00 שיוכז לגדלה לתורה לחופה ולמעש"ש בבריאות

גליון זה נתרם ע"י ידידנו הרח"ו ר' **אריה רעפטער** שליט"א מחשובי אברכי מאנסי לרגל שמחת החאלאקה לבנו הילד **מרדכי יהודה** מתוך שבת והודאה להשי"ת על רפואתו הניסי בעת ילדותו, שיוכז לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ש מתוך נחת ושמחה

גליון זה נתרם לע"י הר"ר **אליעזר יצחק ב"ר אהרן הכהן זיידען** זצ"ל נפטר ט"ו תמוז נתרם ע"י בניו ונכדיו תנצב"ה